

Asszonyom, tiéd a boltozat,
Hol a csira kihajt.

Prometheus az égből leopta,
Te csipődben ringatod a tüzet,

Átveszed s mint dicsőséges staféta
Osztod és tovább viszed.

Enyém csak a szító lehellet,
Tiéd: a lángra lobbanó parázs.

Te formát módolsz erőddel s kiobbansz,
Bennem az életnedv lassan kiszikkad.

Te világokat bimbóba borítasz,
Nálam a visszfény is tűnve enyészik.

Te vagy a kincseket feltáró tárna,
Én csak a szénéző, omló orom.

Te tavat rejtő medence,
Mint a szarvas járok vizedre;

Te mélybe szakadó tengerszem,
Hová vérem rejtve cseppentem.

Folyam vagy, örökkön zengő zene,
Én csak a thyrsus, a taktus

Tiéd az élet, a mű, a jövődő,
Enyém a mámor, a muló varázs.

A SPANYOL ANARHIZMUS VÁLTOZÁSAI

Irta: MAX BARTH

Azt, amit az európai anarho-szindikalisták „uralomnélküli szocializmus”-nak mondanak a spanyolok *socialismo libertario*-nak, a „szabadság szocializmusá”-nak nevezik. Mindakettő ugyanazt jelenti. A társadalom állam-, kormány- és központosítás-nélküli megszervezését, a társadalom felépítését a legkisebb organikus testtől, az egyéntől kezdve a nagyobb sejteken keresztül egész az ösztársadalomig; mindezt abszolút szabádon, szabad megegyezés alapján.

Ez az állam- és kormányzat-ellenes anarho-szindikalizmus először a modern történelemben, Spanyolországban a politikai hatalom birtokosa. A madridi kormány kezén levő terület jó részén részes a kormányzásban, az autonóm Katalániában viszont a tulajdonképpeni hatalom. (A másik nagy anarho-szindikalista központ, *Andaluzia*, a felkelők kezén.)

Az anarho-szindikalizmus mint a politikai és társadalmi hatalom hordozója — történelmi novum, amiről ma még nehéz véglegeset mondani, mert minden társadalmi rendszer, amely az elméletből megy át a

gyakorlatba, csak e folyamat révén nyeri el valóságos alakját.

A spanyol anarchizmus története a múlt század negyvenes éveiben kezdődik, rövid ideig érintkezik a szocialista Internacionáléval, s azután a maga útján halad. Ferrer agyonlövétése 1909-ben csak a legnagyobb feltűnést keltő eset, mert akkoriban többen meghaltak. Még a köztársaság éveiben, 1931-től 1933-ig is 400 anarchista és szindikalista esett el a rendőrség golyóitól.

A spanyol anarchó-szindikalizmus régi: két szervezete, a szindikalista *Confederación Nacional del Trabajo* (CNT) és politikai szervezete, a *Federación Anarquista Iberica* (FAI) újabb keletű. A CNT 1911-ben, az FAI 1925-ben alakult. Előbb a szakszervezet keletkezett s a szakszervezetből nőtt ki a politikai szervezet. Előbb a reális érdekek képviselőjére szolgáló intézmény jött létre s csak később az elmélet terjesztésére, kiépítésére és ellenőrzésére szolgáló szerv.

Az anarchó-szindikalizmus Katalániában egyik napról a másikra került uralomra. Az anarchó-szindikalizmusnak tudható be, hogy a katonai fölkelést Barcelonában oly hamar leverték. Ők u. i. a történekről jobban voltak tájékozódva mint a Népfrontiak s így előbb is cselekedtek, mert anélkül, hogy a kormányra vártak volna, felfegyverezték a munkásságot. Azonkívül: megértették a pillanat szavát s mint a szocialista centralizmus s a Népfrontkormányzás ellenfelei, ezekkel az ellenfél csoportokkal, amelyekkel azonban a regresszió gyűlöletében egyek voltak, egyik órától a másikra életre-halálra szóló szövetséget kötöttek. Az így közösen fellépő baloldal, amely 1934 októberében megoszolva négy óra alatt vereséget szenvedett a katonáktól, most sokkal rövidebb idő alatt leverte ugyanezeket. Ezt a sikert az állandó készültség megszokása, mely az anarchista „direkt akció” hagyományának a következménye és az a képesség tette lehetővé, hogy adott pillanatban mindig a valósághoz igazodnak. Az anarchó-szindikalizmus frissesége és hajlékonysága különben is jelentős lökőerőt biztosít számára. Azana kormányralépése és a katonai forradalom kitörése közti időben még azt is megtették, hogy Madridban a szociáldemokrácia fellegvárában, ahol az anarchó-szindikalizmus kisebbség, Azana, Largo Caballero s a két munkáspárt akaratára ellenére keresztülvitték az általános sztrájkot.

Katalániában — ténylegesen ma — ez az erő uralkodik. Az anarchó-szindikalizmust meggyőzővé (...meggyőzővé mindenesetre egy politikailag szervezetlen, legnagyobb részben analfabéta nép előtt) és veszélyessé (...persze azok számára, akik a társadalomszervezés problémáját nagyon komplikáltnak tartják) teszi megkapó egyszerűsége s a természetes emberi értelemre hivatkozó logikája. Mondhatnánk olyan, mint valami patent megoldása s ilyen törvények szerint is épült. Ha mindenki megtagadná a hadi szolgálatot, nem volna többé háború; ha a legjobbak uralkodnának, nem volna semmi baj a társadalomban; ha bevezetnék a legideálisabb választói rendszert, biztosítva volna az abszolút demokrácia; ha megszüntetnék a pénzt, elhalna a tökéletes termelési rend; ha mellőznék az uralmi szervezeteket és visszaállítanák az egyéni szabadságot, akkor a társadalom surlódás nélkül funkcionálna — mindezek a patent megoldások az egyenes logika, a meggyőző aritmetika adalékai s a polgári racionalizmus termékei és eredményei.

A társadalom igen komplex jelenségével azonban olyan képződményről van szó, ami aritmetikával, logikával és racionalizmussal egyedül nem ragadható meg. Patent megoldásokkal (mint amilyen pl. az anarchó-szindikalizmus) nem lehetünk urrá a társadalmi organizmus felett. A társadalom esetében nagyon kevés az abszolút érték még annál több az

egymás melletti, az egymásra következő és az egymással szemben álló számos erő következménye, az alig fix állapotok, hanem a legtöbbször csak relációk. Az anarhó-szindikalisták a kezdeményezés apostolai s kétségtelenül értenek az emberek megmozgatásához; a kezdeményezés azonban nem minden; a spanyol polgárháború eddigi lefolyása is bizonyítja. A háborúkat nem a gyakorlati-szabályzatok nyerik meg; a gyakorlati-szabályzat azonban egyik előfeltétele a győzelemnek. Érvényes ez arra a permanens, vértelen harcra is, mely a társadalom megszervezéséért folyik.

Spanyolországban a termelési és a társadalmi formák elmaradtak, nyomorult szegénység, nagy mezőgazdasági proletáriátus és feudalizmus jelzik mindezeket; a patriarchális maradványok közül a leghatalmasabb, a leggazdagabb nagybirtokos és iparmágnás az Egyház. Az Egyház és a világi felső réteg a népet jól kiszámított tudatlanságban tartják; az analfabéták százalékszámát tartományonként 25 és 75% között ingadozik. A temperamentumos nép mindenképp sámánjai s ezek arisztokrata szövetségeseinek a kezei közt érzi magát. Ezeknél a kulcs is, amely mindenek nyitja: a tudás. Ha a paraszt levelet akar írni, a tanítót kell megkérnie a levél megírására; a vidéken azonban kevés az iskola s kevés a tanító. Ki jöhet szóba így? A pap. A spanyol paraszt szakadatlanul tapasztalja, hogy mások kezében van. A tudás vérnélküli fegyvere, amivel felszabadíthatná magát s amivel földet és életlehetőséget küzködhetne ki: a paraszt elől elzárt. Az ipari munkás elől nem tudják teljesen eldugni; az ipari munkás köteles bizonyos ismereteket megszerezni, hogy hasznos eszköz lehessen s a bajtársai oktadják. De még magában a modern Barcelonában is ott ülnek a Ramblán bódéikban a nyilvános levélírók. A postástól a házmesternék elveszik a postát s a címzés általános benyomása szerint osztják el: „Ez olyan, mintha magának szólna. Nem igaz?” A postahivatalokban asszonyok, legények, idős férfiak kérik meg az embert, hogy írja meg levelezőlapjukat. Az abc-t eldugják előlük. Így azután felszabadulásukért és emberré levésükért egy más fegyverrel küzdenek, tannal, amely abszolút érthetőséggel kálapálja fejükbe az elvet: szabadság direkt akció és kölcsönös segítség révén. Ennek az evangéliumnak a hirdetőit úgy dicsőítik, mint a hősokeket; ezek egyetlen szava több, mint parancs; ezek szava valamennyiben lángot gyújt, ha a CNT vagy az FAI utasításainak a mozgalom erkölcsi hitelének ellenére nem engedelmesskednek, úgy ez nem azért történik, hogy hátramaradjanak, hanem azért, hogy előre törjenek. Ez történt Katalániában 1934-ben az októberi felkelés alkalmával, amikor a két szervezet tagjai és rokon-szervezői, parancs ellenére küzdelembe léptek s a szervezetet ezzel a beavatkozás jelszavának kiadására kényszerítették. A szervezetek felismerték, hogy elmaradtak hűveik akarata mögött és tüstént illeszkedtek. Ezek a szervezetek mindig mozgékonyak s mindig készek a valósághoz igazodni. Elvük tartalma, célja és szándéka többet ér számukra, mint mer@v formájának a betartása. Mozgékonyosságuk termékenyíti meg ma a spanyol baloldali politikai életét.

Ahogy Spanyolorzágnak gazdaságilag századokat kell átugrania ahhoz, hogy a legmodernebb jelenkorban éljen, ugyanúgy a spanyol egyéneknek is nemzedékek elmulasztott fejlődését kell átugrania. *El espanol piensa bien, pero tarde*, — a spanyol helyesen gondolkodik, de későn, mondja a spanyol közmondás. Napjaink igazolják a közmondás helyességét. Mindakét szembenálló párt a tizenegyedik órában kezdett el gondolkozni. A felkelők jobboldali köztársasági, klerikális, karlista, Alfons-párti, Rivera-párti s az egyszerű katonai diktatura eszméinek kon-

glomerátumából egy napjainkhoz igazodó fasizmust próbálnak kialakítani, amelynek propaganda szempontból legfontosabb részét, a szociális programot Hitler repülőtisztjei szuggerálták nekik. A baloldal viszont a demokratikus összefogás oly mértékű és intenzitású gyakorlatáról tesz tanubizonyosságot, amintőre a felkelés előtt még elméletileg sem merészkedett. A legvilágosabban tapasztalható ez Katalániában. A baloldali republikánus Esquerra szeparatiztikus nacionalizmusát elsöpörték; a közigazgatás és a kormányzat valóban bajtársi együttműködésben dolgozik a Népfront pártokkal és az anarhistákkal; a két munkáspárt játsszi könnyedséggel oldotta meg a munkásság egyik legsúlyosabb problémáját: az egységpárt helyreállítását; s az anarhisták a rend oltalmazói S a demokratikus együttműködés kezdeményezői.

Az elmaradt Spanyolországból az ipari és társadalmi modernitás pár szigete emelkedik ki. Ezek a szigetek elsősorban Spanyolország északi részében, a legmarkánsabban Katalániában találhatók. A katalánok nyílt eszűek, vállalkozószelleműek; miértis gyakran nevezik őket Spanyolország poroszainak. Katalánia iparilag és kereskedelmileg Spanyolország előőrse; itt már lehet ipari középosztályról beszélni s az arisztokrácia szerepe sem olyan merev. A munkásság és a szegény földművesség jórészt a CNT és az FAI kezében, a munkáspártok a felkelésig meglehetősen gyöngék; július 18. előtt a munkásság egyetlen napilapja, a szindikalista *Solidaridad Obrera*. Az anarhó-szindikalisták hagyományos szolidaritása azonban súlyos erkölcsi tökélet jelentett. A felkelők elleni küzdelem folyamán hűvek közt augusztus elseje és szeptember 18. közt a felkelők áldozatai részére két millió pezétát gyűjtöttek munkásfillérekből. A barcelónai vágóhid munkásai testületileg a CNT mellé álltak s a 15%-os munkabéremelésről, ami a mai rendszer vívmánya, lemondottak a milica javára mindaddig, amíg a polgárháború tart...

Hogy Spanyolországban a baloldal különböző szervezetei megtalálták a demokratikus együttműködés útját, ez kétségkívül a résztvevő pártok hajlékonyságára vezethető vissza. A katalániai demokratikus arcvonalon az anarhó-szindikalisták játsszák a vezető szerepet. Az ő szavuk a döntő. Vajjon visszaélnék ezzel? Az események nem ezt igazolják. Már a zarágozai májusi kongresszusuk alkalmával megállapították, hogy a szervezett-regresszió elleni küzdelem ugyanugy, mint az új rend fölépítése csak a CNT és a szocialista a UGT (*Union General de Trabajadores*) együttes segítségével vihető keresztül; hogy egyik irányzatnak a másikkal való elnyomása lehetetlen; hogy a jövő Spanyolországában a lakosság akarata szerint tartományonként más és más lesz a rendszer struktúrája s emellett a kisebbségek lojálisan együttműködni tartoznak a többséggel. A választási győzelem után Katalániában az UGT-vel és a szocialista párttal közös komitét alakítottak, közös cselekvési vonalat dolgoztak ki s minden gyárban üzemi tanácsok létesítéséről gondoskodtak. Ezek az üzemi tanácsok minden üzemben a szindikalisták és szocialisták százalék aránya szerint alakult meg. A nép végrehajtó szerveiben, az u. n. komitékben az anarhó-szindikalisták, ellenére számbeli fölényüknek, az UGT-nek ugyanolyan képviseleti arányt biztosítottak, mint a CNT-nek. Katalániában a hatalmi szervek kialakítása valóban példája a reális demokráciának.

Az anarhó-szindikalisták óvakodnak kockáztatni a gyakorlati sikert a tiszta elmélet megmentése kedvéért. Akik egykor minden erőszak-szervezet ellenségei voltak, ma hasonló szervezetekkel védik a rendet. Érzik a felelősséget. Kormányzatellenesek, de belátják, hogy uralkodni muszáj. Largo Caballero kormányát ép' oly kevésbé helyeslik, mint bár-

mely mást; de mert ez a kormány adva van s mert ők maguk elméletük alapján nem vehetnek abban részt, ezért más módon kapcsolódnak bele, azzal, hogy a madridi központi kormányt „nem-politikai technikai” tanácsok létesítésére s olyan végrehajtó szervek felállítására ösztönzik, amelyekben kormányzatellenes magatartásuk ellenére felelősen dolgozhatnak. Katalániában a kormányzat mellé a hadsereg, a közéletmezés, a közgazdaság, a közoktatás, a mezőgazdálkodás komitétit állították. Mindezeket a szervezett-regresszió elleni szervezetek képviselőiből. Valójában ezeknek a komitéknek a kezében van a hatalom, ténylegesen ezek a minisztériumok.

Az anarhó-szindikalisták elmélete a valóságon alakul. Ezt ők maguk is mondják. *Federica Montseny*, az anarhista *Revista Blanca* kiadója írja: „Azt a kemény tapasztalatot szereztük, hogy az elmélet mindig valami tökéletes és harmonikus, a gyakorlat azonban valami egészen más, gyakran kegyetlen”. Az anarhó-szindikalisták joggal állapítják meg, hogy egy olyan folyamat során, amit nem ők indítottak el, improvizálni kénytelenek s csak a pillanat követelménye szerint cselekedhetnek. S tényleg, amit cselekszenek improvizációnak szolid és valóságos. Különbséget tesznek a formális és reális demokrácia között.

M A G U N K R Ó L . . .

Irta: RIDEG SÁNDOR

Szívesen emlékszem vissza magamra s az emberekre, akikkel együtt éltem s dolgoztam az ezer holdakon.

Közöttük értem el életem csúcspontját, tizennyolc éves koromban Némi tulzással azt állithatom, hogy alig volt nálam nevezetesebb ember a tanyán. Köszönhettem ezt annak, hogy minden nyomtatott betűt elolvastam. A kabátom belső zsebében mindig volt egy-két levél tiszta papír, amit délidőben a kazal tövében ülve, teleróttam ákombákomokkal. Szívesen tettem, mert bár mélységesen titkoltam dolgom mibenlétét, nem veszett kárba a fáradságom. Természetesen dalokat faragtam. A dalocskákat, amint megírtam, rögtön meg is zenésítettem s este a közeli szlovák faluban, mint ujdonságot daloltam el ismerőseimnek.

Némely dalom keresztül uszott láthatatlan ruhájában a Tiszán, meg a román harc vonalon, anélkül, hogy lelőtték volna... Különösen elterjedt ez a dalocskám: *Kertünk alatt van egy hadihajó kikötve...* De tudtam dalolni csillagokról, éjszakáról, szóval: a szerelemről is.

A béreslegény barátaim gyakran érdeklődtek nálam új dalok után, mert az új dalnál, ha szegények voltunk is, csak az új ruha lehetett volna kedvesebb, ámbár az sem bizonyos... Így történt, hogy valakinek eldicsekedtem dolgaimmal s az írásomnak hire futott, mint a jó bornak. Végül tudományos ember hírébe keveredtem ártatlanul. Gyógyítottam fagyástól keletkezett lábujjdaganatot, amiről már az első pillanatban látni lehetett, hogy közönséges paraszbütykő... s több efélét...

Mesterkedésem javát mindennek ellenére az írás szolgálhatta. A barátaim, ha tudtak is írni, egyesek, eljöttek hozzám esténként levelet íratni.

— Ird meg, egy komám! — szokták mondani — de valami igen jól szedd össze. Kínéz valami, ne félj!...

A fizetség lehetett egy szakajtó körte, amit csak úgy hoztak el ső-